

Mesto: Bratislava

Typ pamätihodnosti: kategória nehmotná

Názov pamätihodnosti: **pamätný deň na vstup vojsk Varšavskej zmluvy do Bratislavy**

Popis:

“Vpád vojsk Varšavskej zmluvy do Česko-Slovenska, komunistickou stranou označovaný za vstup spojeneckých vojsk, známy aj ako operácia Dunaj, bol vojenský vpád vojsk piatich socialistických krajín Varšavskej zmluvy na čele so Sovietskym zväzom (ZSSR, Maďarsko, Poľsko, Bulharsko). Vojská NDR sa síce na inváziu tiež pripravili ale v poslednej chvíli bola ich účasť odvolaná z Moskvy. Invázne vojská, ktoré na územie ČSSR vstúpili 21. augusta 1968 obsadili väčšinu strategických miest po celej krajine. Operácie sa zúčastnilo asi pol milióna mužov a okolo 5 000 tankov. Operácii velil sovietsky armádny generál I.G. Pavlovskij Verejnosť v priebehu prvého týždňa vyjadrovala silný odpor k takémuto jednaniu spojeneckých krajín, sama však nebola schopná jednat. Dôsledkom vpádu bolo potlačenie česko-slovenského pokusu o reformu socializmu, obrodného procesu známeho ako Pražská jar. Došlo k zatknutiu a internácii vedúcich česko-slovenských predstaviteľov Dubčeka, Smrkovského, Černíka a ďalších. Invázne jednotky Sovietskej armády zostali v krajine až do roku 1991.

V 60. rokoch sa politický systém v Česko-Slovensku dostal do krízy. Nemaľý podiel na tom mal i vtedajší prezident a prvý tajomník ÚV KSČ Antonín Novotný. V januári 1968 bol Novotný z funkcie generálneho tajomníka odvolaný. Na jeho post bol zvolený Alexander Dubček. V máji bol za prezidenta zvolený Ludvík Svoboda, predsedom vlády sa stal Oldřich Černík a predsedom národného zhromaždenia Josef Smrkovský. Čoskoro sa do popredia politického života dostala otázka reformy komunistického režimu presadzovaná Dubčekom ako „socializmus s ľudskou tvárou“. Proces zahŕňal liberalizáciu a demokratizáciu spoločnosti. Prebehli prvé tajné voľby do predsedníctva KSČ. Akčný program KSČ mal zabezpečiť aby sa moc nekumulovala v rukách vysokých štátnych predstaviteľov, mal tiež zaistiť osobné práva jednotlivcov, nadviazanie spolupráce aj so západnými krajinami, či decentralizáciu správy podnikov. Bola zrušená cenzúra. Súčasne s tým prebiehala v krajine aj federalizácia. Proti týmto procesom sa však stavala konzervatívna časť komunistickej strany, ktorú predstavovali Vasil' Biľak, Drahomír Kolder či Oldřich Švestka.

V priebehu jari a leta 1968 prišlo k viacerým rokovaniam medzi predstaviteľmi ČSSR a ZSSR. Keďže tieto rozhovory neboli úspešné, Sovietsi začali zvažovať vojenský zásah. 18. augusta na rokovaní v Moskve, 5 zainteresovaných krajín Varšavskej zmluvy schválilo plán invázie. Pre akciu, označenú ako operácia Dunaj, 5 krajín Varšavskej **zmluvy vyčlenilo jednotky o sile 27 divízií (12 tankových, 13 motostreleckých, 2 výsadbkové) a 1 leteckú armádu**, o celkovej sile 200 až 750 000 vojakov s 800 lietadlami, 2 až 6 300 tankami a 2 000 delami a raketometmi. Tieto sily ako celok výrazne prevyšovali počtom Československú ľudovú armádu. Na operácii sa zúčastnilo asi 28 000 poľských vojakov. Účasť východonemeckých vojsk je sporná a najnovšie zdroje potvrdzujú, že tieto vojská nedostali povolenie vyraziť zo svojich nástupných pozícií za hranicami. Operácii velil generál I.G. Pavlovskij. Intervenčné sily boli rozdelené do troch skupín. Skupina A (sovietske a poľské jednotky) prenikli na česko-slovenské územie z územia Poľska (Legnica - Krakov). Skupina B tvorená vojskami ZSSR a NDR vyrazila z NDR (oblasť Görlitz, Zittau, Drážďany a Kliegenthal). Skupina C, ktorú tvorili sovietske, maďarské a bulharské jednotky vnikla do Česko-Slovenska z maďarského územia z oblasti Györu. Vojaci intervenčných vojsk boli propagandou informovaní, že zasahujú proti kontrarevolúcii a v prípade, že nevstúpia do krajiny ako prví, obsadia Česko-Slovensko západné mocnosti.

Sovietska tlač odôvodňovala v nasledujúcich dňoch vstup vojsk i existenciou pozývacieho listu, ktorý zostavili prívrženci konzervatívneho krídla KSČ, v ktorom žiadali o pomoc v boji proti kontrarevolúcií.

20. augusta 1968 okolo 23:00 navštívil prezidenta Svobodu sovietsky veľvyslanec Červonenko a oznámil mu, že vojská Varšavskej zmluvy prekročili československé hranice. Operácia sa začala 20. augusta 1968 o 23:20. Najdôležitejším prvkom operácie bol moment absolútneho prekvapenia. Okolo 2:00 ráno pristálo na Ruzyňskom letisku v Prahe dopravné lietadlo Antonov An-12 s výsadkovou jednotkou, ktorá zaistila letisko, na ktorom začali pristávať ďalšie lietadlá s vojakmi a technikou. Obyvatelia krajiny boli týmto aktom agresie šokovaní, mnohí zastavovali postupujúce jednotky a snažili sa vojakom vysvetliť, že na inváziu nebol žiadny dôvod. Na niektorých miestach obyvatelia strhli označenia ulíc a smerové tabule aby okupačné sily dezorientovali. Československá ľudová armáda, na rozkaz prezidenta Svobodu, nekládla odpor. Jednotky dostali zákaz vychádzania. Z vojenského hľadiska bola operácia uskutočnená perfektne, všetky významné miesta a priestory boli v priebehu dňa obsadené. Nepodarilo sa však uskutočniť predpokladaný prevrat a nastoliť robotnícko-roľnícku vládu, ktorú by zorganizovali odporcovia reforiem z konzervatívneho krídla KSČ.

V Bratislave zahynuli v auguste 1968 pri streľbe okupačných vojsk D. Košanová a P. Legner, ktorí majú pamätné tabule na budove UK na Šafárikovom námestí a Hlavnej pošty na námestí SNP. Improvizovaný pamätník z tehál a kvetov na schodoch pred UK na mieste zastrelenia D. Košanovej (foto 2 hodiny po streľbe)".

Literatúra a pramene:

<http://sk.wikipedia.org/wiki/vpadvojskvarsavskejzmluvydocesko-slovenska>

Spracoval: PhDr. Viera Obuchová, CSc., MÚOP

Dátum: október 2011